

Сербія спокушає неліберальну Америку

Сербія намагається підправити свій імідж на Заході і розраховує на правих популістів у США та Європі

20 серпня Такер Карлсон опублікував відео у соцмережі, раніше відомій як Twitter. На ролику тривалістю в три з половиною хвилини радісний Карлсон відвідує посольство Сербії в Будапешті, щоб зустрітися з президентом Сербії Александаром Вучичем. Колишній ведучий Fox News називає Вучича «розумною та обізнаною» людиною з «точкою зору, яку нечасто побачиш у США».

Наступний кадр – Карлсон у посольстві, енергійно тисне руку міністру спорту Сербії Зорану Гаїчу та міністру фінансів Сініші Малі. Далі вони говорять, і Карлсон час від часу пронизливо регоче у своєму фірмовому стилі. Захоплений Малі розповідає Карлсону, що його старший син – «величезний прихильник» ведучого, а Гаїч більш стримано переказує ключові моменти своєї знаменитої кар'єри тренера з волейболу. Вучич просто слухає і тільки зрідка щось коментує, поводячись спокійно й шанобливо, як він завжди це робить у присутності відомих гостей з Заходу.

Розмова настільки приязна, що на якусь мить можна забути, що це сербський уряд так розслаблено почувається на американському телешоу. При цьому Сербія, як не подивися, – найбільш антиамериканська країна в Європі. Хоча Сербія досить приязна до відвідувачів зі США, ставлення до політики Вашингтона тут зовсім інакше.

Бомбардування Сербії військами НАТО у 1999 році, а також підтримка США незалежності Косово, проголошеної у 2008 році – у той час як Белград все ще сприймає Косово як свою південну провінцію – серйозно похитнули двосторонні відносини. Одне опитування показало, що майже 60 відсотків сербів виступають проти співпраці зі США.

Непереборні на перший погляд відмінності

Водночас у відносинах може настати новий етап. Посольство США у Сербії прагне зміцнити відносини з Вучичем навіть попри авторитарну природу його десятилітнього правління та темне політичне минуле на посаді міністра інформації Сербії в часи, коли президентом Югославії був Слободан Мілошевич, наприкінці 1990-х.

Для американців Вучич – людина, з якою можна мати справу. На їхню думку, він прагне реалізувати «критично необхідні економічні реформи» – наприклад, переглянути закон про працю на користь іноземним інвесторам і на шкоду сербським робітникам. Вважається, що він готовий майже на все, щоб зберегти владу у своїх руках, а отже, його можна схилити до потрібних Заходу угод, навіть з питань Косово. Крім того, його сприймають достатньо автократичним, щоб тримати в руках маргінальні елементи серед сербських праворадикалів, і при цьому достатньо сильним, щоб стримувати відверто проросійського лідера Сербської Республіки Мілорада Додіка, який періодично порушує питання відокремлення від Боснії і Герцеговини.

*Вироблені в Сербії
боєприпаси тихцем
потрапили на поле бою в
Україні*

Від початку повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року посольство США у Белграді активно конкурує з Росією за прихильність Сербії. Поки що Сербія відмовляється запроваджувати санкції проти Росії, попри неоднозначні реакції на інших форумах, але в ООН вона неодноразово голосувала за те, щоб засудити вторгнення та порушення територіальної цілісності України.

Ще більше значення має те, що вироблені в Сербії боєприпаси тихцем потрапили на поле бою в Україні. Хоча поставки зброї нещодавно припинилися після того, як Міністерство фінансів США ввело санкції проти голови сербської розвідки. У червні Вучич скромно прокоментував це для Financial Times: «Чи можливо, що це відбувається? Не сумніваюся, що можливо. А яка для нас альтернатива? Не виробляти їх? Не продавати?»

Крім того, посольства США у Белграді та Приштині активно звинувачували прем'єр-міністра Косово Албіна Курті за нещодавні спалахи насильства на півночі Косово. З ними погодилася значна частина медіа – як видно з цього досить однозначного твердження у

виданні The Economist: «Цього разу провина насамперед лежить на етнічних албанцях Косово». Таке навдивовижу різке засудження Приштини чимало людей сприйняли як чергову спробу заслужити бали у влади Сербії.

Робота над репутацією

У той час як США прагнуть покращити відносини з Сербією, Белград докладає зусиль, щоб покращити свій образ по той бік Атлантики. Останніми тижнями сербський уряд залучив новий перелік відомих лобістів для просування своїх інтересів у США. Імена та досвід цих людей свідчать про багатовекторний підхід: Сербія прагне змінити громадську думку, повпливати на медіа та політичних лідерів.

Наприкінці липня уряд Сербії найняв KARV Communications, PR-компанію з Нью-Йорка. За останній місяць до бази даних Закону США про реєстрацію іноземних агентів було додано низку «zareєстрованих іноземних агентів», які працюють на Сербію – закон вимагає, щоб особи, які представляють іноземні інтереси, розкривали таку інформацію публічно. Ці zareєстровані особи, які всі працюють з KARV Communications, мають намір «допомагати у просуванні та поясненні різних політичних ініціатив уряду Республіки Сербія за допомогою комунікації з медіа та відповідними групами у США».

Серед нових реєстрантів – така собі Алана Абрамсон, випускниця школи журналістики Університету Колумбії, яка нещодавно працювала продюсеркою на CNN. Раніше вона була репортеркою Time у Білому домі та Конгресі. Можемо припустити, що тепер вона використовуватиме свої численні контакти в ЗМІ та політиці для просування інтересів сербського уряду. Уряд також залучив до співпраці Адріана Каратницького, позаштатного старшого наукового співробітника Євразійського центру Atlantic Council, який часто пише матеріали для *Foreign Policy* та *Foreign Affairs*, а раніше працював директором Freedom House. Каратницький довгий час залишався неоднозначним лобістом не менш неоднозначних урядів-клієнтів – кілька років тому його компанія Murgmidon Group працювала з Додіком, керівником Сербської Республіки.

Кілька лобістів Сербії, які нещодавно zareєструвалися, дещо більш знайомі балканській аудиторії. Гордон Бардош колись працював заступником директора Інституту Гаррімана в Університеті Колумбії. Він великий прихильник ідеї, що балканські країни з мусульманською більшістю сприяють ескалації ісламістського

насильства. У 2021 році у колонці для «National Interest» Бардош розкритикував уряд США за «послідовну підтримку найгірших діячів на Балканах». Вучича Бардош явно таким не вважає.

Сербія не вперше наймає топових іноземних лобістів і радників: до них належать опальна британська PR-компанія Bell-Pottinger, колишній міністр закордонних справ Італії Франко Фраттіні, колишній канцлер Австрії Альфред Гуссенбауер, колишній прем'єр-міністр Британії Тоні Блер, а ще – Шері Блер, колишній посол США в Сербії та Чорногорії Білл Монтгомері та колишній мер Нью-Йорка Руді Джуліані. Ці знаменитості дали Вучичу та його Сербській прогресивній партії завоювати на міжнародній арені довіру, якої вони прагнуть, та створити для них наратив спокути – причому без жодних дій, які б цю спокуту підкріплювали.

Ретельно продумана пропаганда

Щойно вийшов трейлер фільму під назвою Heroes of Halyard. І без того суперечливу кінострічку напряду й опосередковано фінансував уряд Сербії, зробивши її максимально доречним пропагандистським фільмом з нагоди поліпшення відносин між Сербією та США.

У фільмі розповідається про історію порятунку під час Другої світової, в якій сербські «четники» допомогли евакуювати збитих американських авіаторів з території під німецькою окупацією. Фільм виконує кілька важливих функцій: висвітлює позитивний момент в історії відносин Сербії та США, заохочуючи США до вдячності; намагається відбілити репутацію четників, які співпрацювали з нацистами, однак у фільмі зображені як герої, а також знецінює внесок справжніх героїв, партизанів, які зрештою й перемогли нацистів. Зважаючи на антикомуністичні настрої, фільм явно створений якраз для націоналістичної (але прозахідної) аудиторії в Сербії та консервативних глядачів у США.

Ті, хто давно прагнув змін у Сербії, щоб вона стала «нормальною західною країною», можливо, скоро дочекаються здійснення свого бажання

І тут повернімося до появи Вучича на шоу Такера Карлсона. Ролик вийшов буквально за кілька днів до перших президентських дебатів від Республіканської партії. У ньому імідж сербського уряду покращують для найбільш сприйнятливої до цього аудиторії – західних правих популістів, у надії, що один з їхніх кандидатів переможе на президентських виборах 2024 року.

Критики значної частини західної політики щодо Сербії часто не

враховують, що таким і буде це зближення – це не Сербію змусять дотримуватися хваленого порядку, заснованого на правилах, на якому стоять ліберальні демократії (з відповідною правозахисною риторикою та зовнішньополітичними вподобаннями), а вона сама почуватиметься на своєму місці серед неліберальних правих популістів Америки та Європи. Ті, хто давно прагнув змін у Сербії, щоб вона колись стала «нормальною західною країною», можливо, скоро дочекаються здійснення свого бажання, але саме значення ідеї «нормальна західна країна» тим часом могло серйозно змінитися.

Переклад з англійської Наталії Сліпенко

Це спільна публікація Social Europe та IPS Journal.

Лілі Лінч

Лілі Лінч (Lily Lynch) – співзасновниця й головна редакторка журналу «Балканіст». Вона здобула освіту в Каліфорнійському університеті Берклі та Лондонській школі економіки.

